

TÁGABB KÖRŰ KITEKINTÉS

AZ OSZTRÁK-MAGYAR TERÜLETFEJLESZTÉS SZÉLESEBB ÖSSZEFÜGGÉSEI

**(Területfejlesztés/területrendezés tartományi/magyar rendszerei,
makroregionális és transznacionális kapcsolódások, stb.)**

ConnReg AT-HU projekt (ATHU030)

5. Stratégiai dokumentum

**„A ConnReg AT-HU projekt szakmai megvalósítását kísérő szakértői
tevékenységek ellátása, illetve 6 db stratégiai dokumentum elkészítésének
biztosítása” tárgyú vállalkozási szerződés keretében**

Készítette: HÉTFA Elemző Központ Korlátolt Felelősségű Társaság

Budapest, 2017. november 30.

Tartalom

.....	1
1. Bevezetés	3
2. A szakterület aktuális helyzetének vizsgálata az eddigi előzmények adatainak felhasználásával	3
2.1 Az osztrák (kiemelten burgenlandi és alsó-ausztriai) viszonyok	3
2.1.1. ÖROK – „Osztrák Területi Tervezési Konferencia”	4
2.1.2. ÖREK – „Osztrák Területfejlesztési Konceptió”	5
2.2 A magyarországi helyzetkép	13
2.3 A határon átnyúló kapcsolódások	15
3. Szakpolitikai célok és irányok Ausztriában (kiemelten Burgenlandban és Alsó-Ausztriában) és Magyarországon – a helyi szint kompetenciái a gyakorlatban	16
3.1. Ausztria (Burgenland és Alsó-Ausztria).....	17
3.2. Magyarország; Helyi szintű területi tervezés	18
4. Intézményi struktúra, stakeholder elemzés	19
4.1 Ausztriában (kiemelten Burgenlandban és Alsó-Ausztriában)	19
4.2 Nyugat-Dunántúlon.....	20
4.3 Határon átnyúló kapcsolódások	21
5. Hazai és nemzetközi best practice-ek és területfejlesztési beavatkozások értékelése	23
6. Stratégiai együttműködési irányok	25
6.1 Határon átnyúló stratégiai célok és irányok.....	25
6.2 Szakterületfüggő ajánlások	26

1. Bevezetés

Jelen dokumentum az INTERREG V-A Ausztria-Magyarország Program keretében megvalósuló ConnReg AT-HU projekt stratégiai dokumentuma (fejezete), mely a Nyugat-Pannon Terület és Gazdaságfejlesztési Szolgáltató Közhasznú Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság megbízásából készült.

Ezen szakmai anyag célja, hogy a területfejlesztés (és ehhez kapcsolódóan a területrendezés) a határ két oldalán fellelhető struktúráit tekintse át, mindenkor ráfókuszálva a potenciális határon átnyúló kapcsolódási lehetőségekre - legyenek azok akár igényvezérelt, akár szükségletvezérelt együttműködési lehetőségek. Kitekintést ad továbbá az anyag azokra a nagyobb térbeli egységekre – makrorégiókra – melyekbe az osztrák-magyar határtérség maga is beágyazódik, s amely makrorégiók karakterisztikája így értelemszerűen hatással bír a határ mindkét oldalára.

A szakmai anyag szándéka szerint olyan ismereteket közöl a határ két oldalán elhelyezkedő potenciális stakeholderi körrel, melyek révén azok:

- jobban megismerhetik a „túloldal” szereplőit – hatásköreiket, a fejlesztési és fejlődési trendeket;
- ezen túlmenően megismerkedhetnek a makroregionális háttérrel;
- jó gyakorlatok feltárásával és más térségekből származó példák bemutatásával „best practice”-k ismertetés révén kitekintést kaphatnak előremutató határmenti kezdeményezések tárgyában;
- s így összességében a szerzett ismereteik révén tartalmasabb és sikeresebb együttműködővé válhatnak a határon átnyúló relációban;
- az intézményrendszerbeli sajátosságok pontos ismeretének birtokában a jövőbeli együttműködések megalapozó szakmai javaslatokat dolgozhatnak ki.

2. A szakterület aktuális helyzetének vizsgálata az eddigi előzmények adatainak felhasználásával

2.1 Az osztrák (kiemelten burgenlandi és alsó-ausztriai) viszonyok

Az Osztrák Területi Tervezési Konferencia (ÖROK), melyet 1971-ben alapítottak, a szövetségi kormány, a tartományok és az önkormányzatok által létrehozott szervezet, amely a területi fejlődést nemzeti szinten koordinálja. A politikai döntéshozó testület elnöke a szövetségi kancellár, tagjai közé tartozik a szövetségi tartományok szövetségi minisztere és vezetője, az Osztrák Városok és Városok Szövetségének elnökei, továbbá az Osztrák Önkormányzati Szövetség, illetve szociális és gazdasági partnerek mint konzultációs joggal bíró tagok. Az ÖROK adminisztratív feladatait a

"Képviselő Bizottsága", valamint a területi hatóságok és a szociális és gazdasági partnerek képviselőiből álló több bizottságon keresztül látja el. A formális testületeken kívül a látgy "kormányzás" eszközei is jelentős szerepet játszottak az ÖROK munkájában az elmúlt években. A szövetségi kancellári hivatalban működik az ÖROK iroda, amely alapvetően koordinatív szerepű.

2.1.1. ÖROK – „Osztrák Területi Tervezési Konferencia¹”

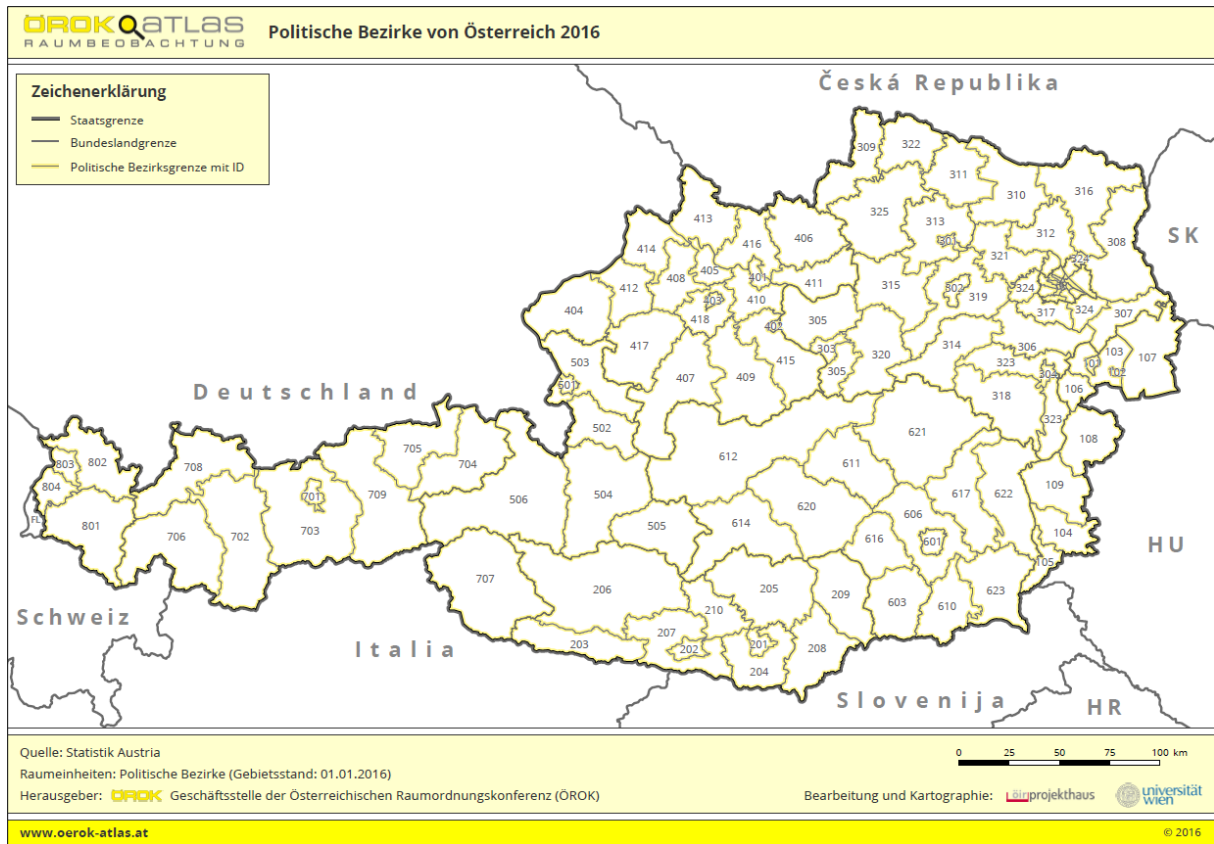
Az ÖROK feladatai közé tartozik az *alapvető tervezési anyagok megalkotása az osztrák térségi fejlesztési politika számára* (például "ÖROK előrejelzések"). A szakértők munkájának eredményét ÖROK Ajánlások formájában is bemutatják, amelyek politikai szinten is elfogadásra találnak.

A területrendezési jelentést háromévente teszik közzé, ami elemzi a releváns térségi fejlesztéseket és jelentéseket az ÖROK tagjai tevékenységeiről a területfejlesztéssel kapcsolatban.

Az ÖROK Atlas a Regionális Monitoring Rendszer részét képezi, és kiegészíti a területfejlesztés szisztematikus megfigyelését. Ez a webes eszköz az ÖROK 2011 tartalmán alapul, és nyolc fő tematika mentén, összesen 58 indikátort mutat be. Tervezési feladatok mellett az „ÖROK Atlas” jól alkalmazható a közigazgatási, tervezési szintek, valamint a legfőbb statisztikai mutatók nyomon követésére is:

¹ Österreichische Raumordnungskonferenz

1. ábra – Részlet ÖROK Atlas-ból – Ausztria járásai (Bezirke)

Forrás: <https://www.oerok-atlas.at>

Ausztriában a területrendezésről szóló törvényalkotás tartományi hatáskör, azaz mind a kilenc szövetségi tartomány feladata a jogi háttér kidolgozása, elfogadása és végrehajtása.

2.1.2. ÖREK – „Osztrák Területfejlesztési Konceptió²”

Az ÖROK munkájának egyik központi területe az osztrák területi fejlesztési koncepció elkészítése és közzététele. A jelenlegi osztrák területi fejlesztési koncepció ("ÖREK 2011") 2011-ben jelent meg, időtávja 2020-ig tart. Ausztria átfogó területi fejlődésének vezérelve a "Tér mindenkinek" mint stratégiai eszköz.

Az ÖREK 2011-es elfogadása során széles körű partnerség valósult meg, ennek keretében valamennyi érintett partnert összehívták a tartalom és a megoldások megközelítésének részletes kidolgozásához. A cél az volt, hogy az ÖREK 2011 erőteljesebben fókuszáljon a megvalósításra és a hatékonyságra. A dokumentum nem

² Österreichische Raumentwicklungskonzept

jogszabály, hanem önkéntes stratégiai tervezési eszköz. Mivel az ÖREK nem rendelkezik nemzeti program jelleggel, nincs konkrét végrehajtó testülete, mivel önkéntes, konszenzus alapú megállapodásról van szó.

Az ÖREK végrehajtási mechanizmusát lényegében az Osztrák Területi Tervezési Konferencia képezi.

Az ÖREK 2011 stratégiai iránymutatást nyújt a területrendezés és fejlesztés nemzeti, tartományi és városi / önkormányzati szinten történő irányításához. Fő célkitűzései a következők:

- kompakt és többközpontú települések;
- a nagy kapacitású tengelyek infrastruktúrájának fejlesztése a kis- és közepes méretű települések hálózatának támogatására és a városi kapcsolatok előmozdítására;
- megerősített regionális fejlődés;
- és a lakosság növekedésének „irányítása”.

Az e célkitűzések megvalósítására irányuló cselekvések négy területre fókuszálnak:

1. regionális és nemzeti versenyképesség, ideértve az innovációt és az infrastruktúra fejlesztését;
2. a társadalmi diverzitás és a szolidaritás, beleértve a társadalmi integrációt, az alapvető szolgáltatások nyújtását és a területrendezést, amely kezeli a növekedést és javítja az életminőséget a városi területeken;
3. az éghajlatváltozás, az alkalmazkodás és az erőforrás-hatékonyság, beleértve az energia önellátását, a nyílt tér védelmét és a természeti katasztrófák által veszélyeztetett tereket, valamint a fenntartható mobilitást; és
4. együttműködő és hatékony kezelési struktúrák, ideértve a regionális tervezés megerősítését, agglomerációs politika kialakítását egész Ausztriában, valamint a vidéki és városi régiók közötti partnerséget (osztrák térségi terv, 2011. évi konferencia).

Az ÖREK 2011 hangsúlyozza a kormányzati szintek és a nem kormányzati érdekeltelk részvétele közötti koherenciát. A szövetségi kormány, a tartományok, a városok, az önkormányzatok és az érdekeltelk képviselőinek együttműködésére van szükség a területi stratégiák kidolgozásában és végrehajtásában. Egyes ágazati politikák a városi területekre vonatkozó politikákat is magukban foglalnak, beleértve az integrált szállítási szolgáltatásokat és tarifarendszereket, amelyeket a nemzeti és helyi önkormányzatok társfinanszíroznak (UN-Habitat, 2015).

A területi fejlesztési koncepció (ÖREK 2011) a következő várospolitikai fókuszterületeket határozza meg:

- Válaszok népességbeli mozgásokra;
- Területi megközelítésmód elősegítése (különösen a városi-vidéki kapcsolatok);

- A városi rendszerek (nagy- kisvárosok) és a városok közötti összeköttetés;
- Városi infrastruktúra és szolgáltatások előkészítése (közterületek);
- A városi területhasznosítási hatékonyság előmozdítása, a környezeti fenntarthatóság és az éghajlatváltozással szembeni ellenálló képesség növelése;
- Hatékony városirányítási rendszerek fejlesztése (horizontális koordináció és vertikális összehangolás);
- A hatékony önkormányzati pénzügyi rendszerek támogatása;
- A városi szereplők közötti partnerség és együttműködés támogatása a társadalmi befogadás, integráció és részvétel biztosítása a folyamatokban és az eredményekben (egyenlőtlenség, szegregáció, biztonság stb.);
- Robusztus és összehasonlítható városi szintű adatok biztosítása;

A területi tervezés és területrendezés viszonyrendszerét – kiemelve Burgenlandot és Alsó-Ausztriát – mutatja az alábbi ábra:

2. ábra – Területi tervezés és területrendezés viszonyrendszere – Burgenland, Alsó-Ausztria

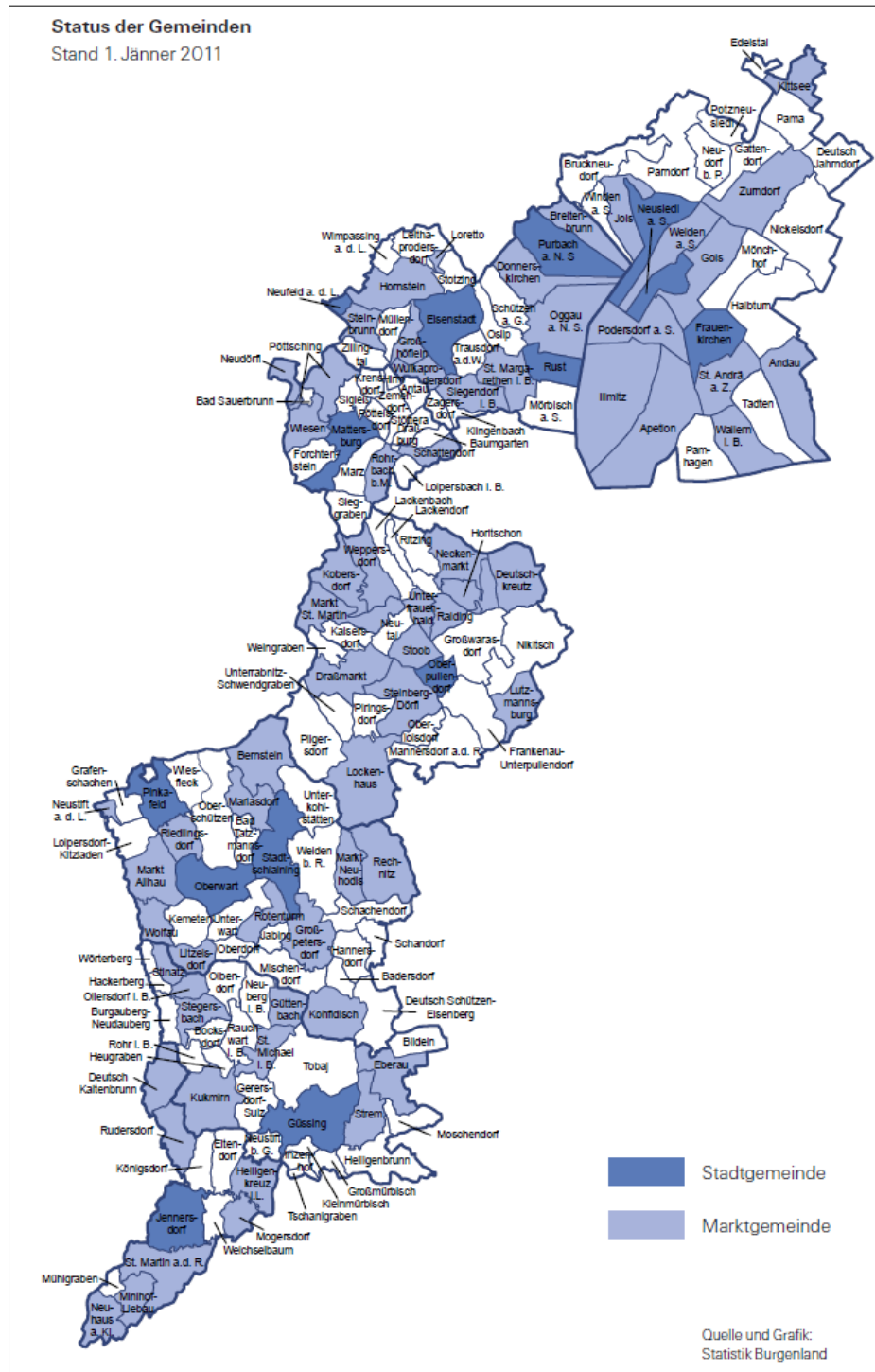
	Területi tervezés	Területrendezés
Tervezett és előtekintő tevékenység		
	A területfejlesztési politikát érvényesítő eszközrendszer alapvető elem a területrendezés által megfogalmazott állapot elérése érdekében.	Egy adott terület átfogó tervezése a tervezési célok, földhasználati típusok stb. meghatározásával.
Burgenland	LEP – „Landesentwicklungsplan” 2011; + szakági tervezés Regionális fejlesztési programok	Területrendezési törvény – eredeti változat 1969; utolsó módosítás 2015 - Területrendezési terv „Landesraumordnungsplan” (1992)
Alsó-Ausztria	„Landesentwicklungskonzept” 2004; + szakági tervezés	- Területrendezési törvény – eredeti változat 1976; utolsó módosítás 2016. - Regionális területrendezési programok („Regionale Raumordnungsprogramme”) - Közös tartományi – települési tervezési folyamat megjelenése („Regionale Leitplanung”)

Forrás: Saját szerkesztés

2.1.1. Térségi tervezés Burgenlandban

Burgenland 2011-es területfejlesztési programjának³ (LEP) előszava tükrözi a tartomány együttműködési szándékát, ugyanis azt mind a négy szomszédos ország nyelvén is elkészítették.

3. ábra – Burgenland települései és azok jogállása – részlet a LEP-ből

Forrás: www.raumordnung-noe.at

³ http://www.phasing-out.at/media/file/797_9c_LEP2011_Ordnungsplan.pdf

A program elsődleges célja – 10-15 éves időtávon - a tartomány vezető szerepének megerősítése a megújuló energiák terén; az idegenforgalom további fejlesztése, és az innovatív jövőbeli technológiák megtelepítésének elősegítése.

A tartomány területfejlesztési programjának mottója „Új sikerek a természettel karöltve”; elvei, irányai pedig a következők:

- Sokszínűség a regionális identitás szolgálatában.
- Az együttműködés fejlesztése, mint érték.
- A társadalmi sokszínűség potenciálként való elismerése.
- Fenntartható területhasználat elérése magas színvonalú ellátás és mobilitás segítségével.
- A megújuló-energia termelés felgyorsítása és hatékonyabb településszerkezet létrehozása.
- A tudás és kutatás gazdasági tőkeként történő hasznosítása és továbbfejlesztése.
- Együttműködések kialakítása a természet- és kultúrtáj-védelem, a mező- és erdőgazdaság, valamint a turizmus között.
- A természeti tér fenntartható használata.

Míg a LEP a tartományi szintű, „települések fölötti” – „überörtliche Raumplanung” – tervezés eszköze, addig a **helyi területi tervezés dokumentumai** Burgenlandban tipikusan a következők:

- **Helyi fejlesztési koncepciók** – ezek létrehozása nem kötelező, tipikusan 5-10 évre terveznek, céljuk a települések térbeli fejlődésének definiálása.
- **Flächenwidmungsplan – „földhasználati terv”** – helyi, települési szintű tervezési eszköz, amely áll egy szöveges részből, és az azt alátámasztó tervbemutató részből. A terv az egyes telkekhez konkrét földhasználati módot irányoz elő, mely az építéshatósági eljárásoknak is az alapját képezi.
- **(Teil)Bebauungsplan és Bebauungsrichtlinien – (Rész)beépítési terv és beépítési irányelvek** – részletes építési szabályzat funkciójú dokumentumok.

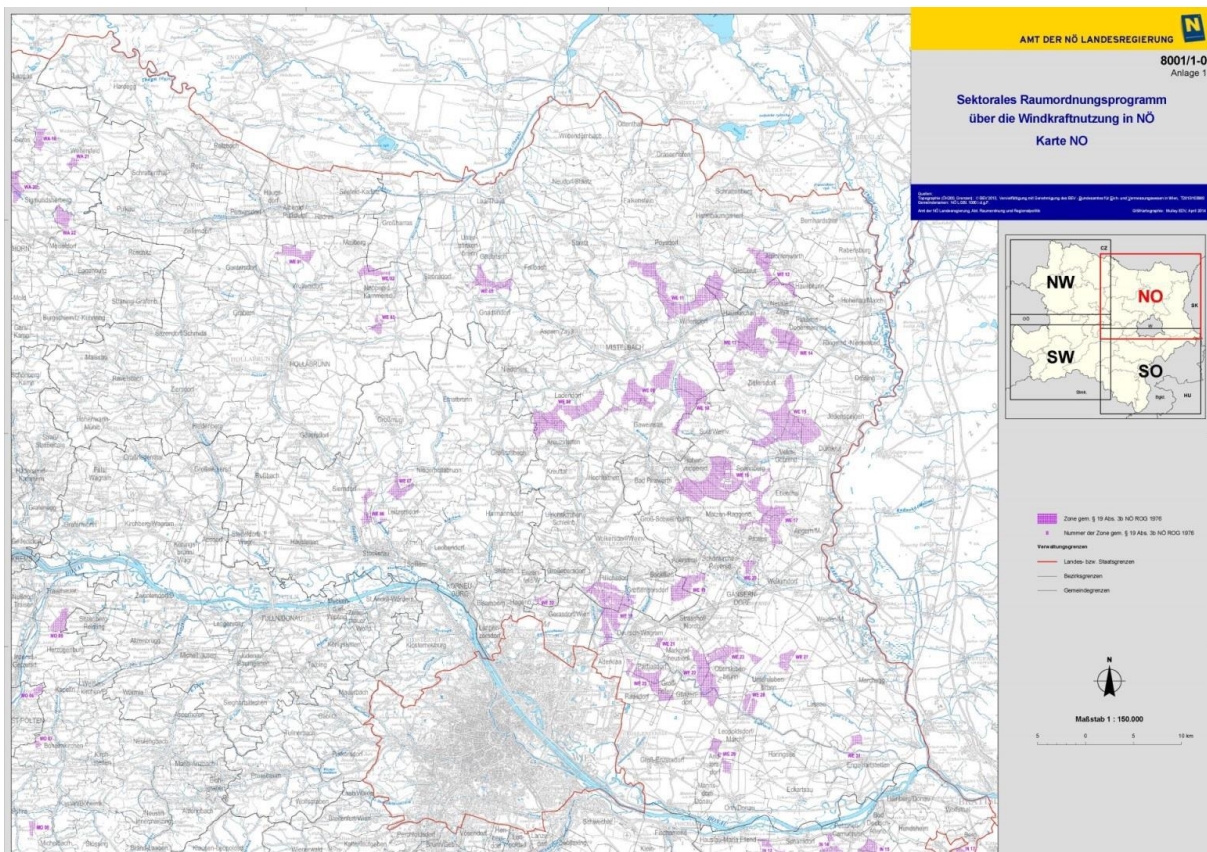
2.1.2. Térségi tervezés Alsó-Ausztriában

Alsó-Ausztria **Fejlesztési Konceptiója**⁴ (Landesentwicklungskonzept) 2004 szeptemberében került elfogadásra, törvényi alapját a tartomány 1976-os törvénye jelenti a területi rendezésről. Integrált megközelítést alkalmazó területfejlesztési alapdokumentum, amely befolyásolni hivatott a különböző szektorok térben megjelenő hatásait. A szakági tervezők bevonása mellett három éves egyeztetési folyamat eredményeként született meg a dokumentum, annak érdekében, hogy a lakossági bevonása a lehető legteljesebb legyen.

Fenti „globális” dokumentum mellett Alsó-Ausztriában számos **országos szintű szakági tervezési dokumentum** létezik, így többek között:

- Centrális helyek területi programja;
- Idegenforgalom fejlesztésének programja
- Iskolaügyek programja
- Szélenergia-kihhasználásának programja, stb.

3. ábra – Részlet Alsó-Ausztria szélenergia-kihhasználásának programjából

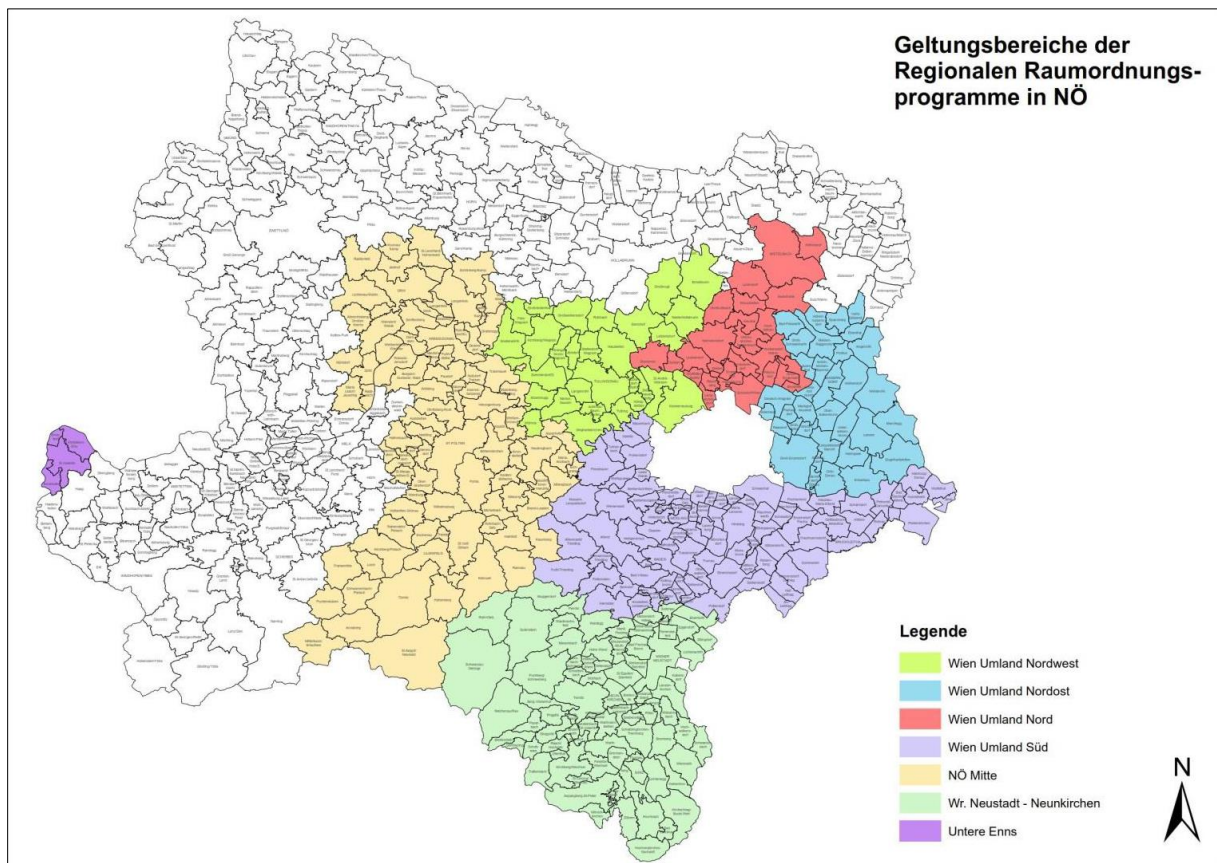

Forrás: www.raumordnung-noe.at

⁴ <http://www.noegov.at/noe/Raumordnung/landesentwicklungskonzept.pdf>

A regionális szintű tervezés alapját jelentik Alsó-Ausztriában a regionális területi programok (Regionale Raumordnungsprogramme), amelyekből jelenleg hét van a tartományban:

4. ábra – Alsó-Ausztria regionális programjai

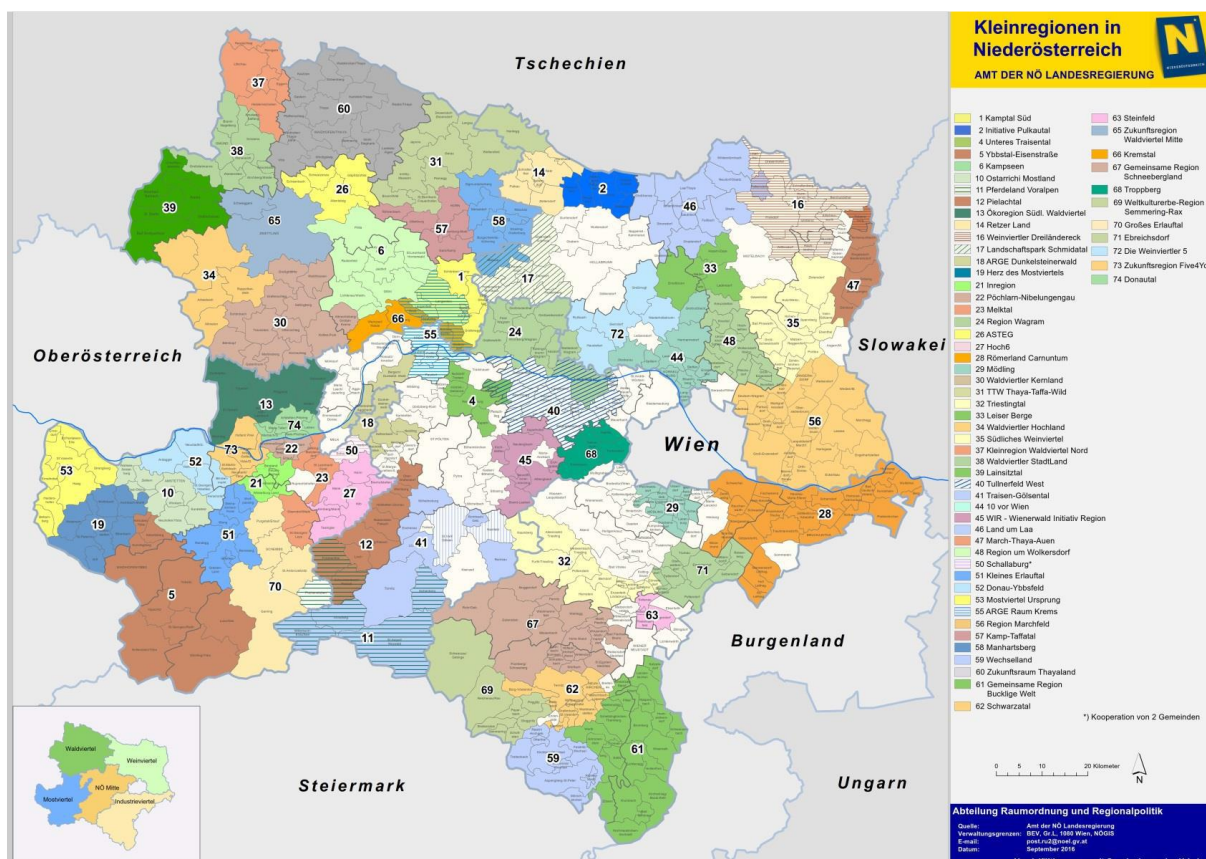

Forrás: www.raumordnung-noe.at

Sajátos tervezési eszközként jelenik meg Alsó-Ausztriában a „regionális vezetőtervezés – **Regionale Leitplanung**, mint a tartomány és az önkormányzatok közös tervezési folyamata, egyben az érdekek kiegyensúlyozásának és az egyes térségek egyedi prioritásainak meghatározását szolgáló előremutató eszköz.

Alsó-Ausztriában **kistérségi („kleinregionale”) keretkoncepciók („Rahmenkonzepte”)** a térbeli területrendezés tervezés hatékony eszközei, melyek 11 kistérségben állnak rendelkezésre.

5. ábra – Alsó-Ausztria kistérségei („Kleinregionen“)

Forrás: www.raumordnung-noe.at

Ezeknek célja, hogy az adott kistérség pontosabban reagálhasson a térbeli sajátosságokra és a különböző igényekre; hatékony és hosszú távú stabil együttműködési rendszer alapozódjon meg, erősítse továbbá a kistérségi identitást. A helyi fejlesztési koncepciók tartalmának nem szabad ütköznie a kistérségi keretszabályaival.

2.2 A magyarországi helyzetkép

Magyarországon a területi tervezés törvényi hátterét az alábbi jogszabályok képezik:

- Az **Országos Területrendezési Tervről** szóló 2003. évi XXVI. törvény (továbbiakban: OTrT törvény);

Az OTrT törvényt az Országgyűlés 2003-ban fogadta el. A törvény első átfogó módosítására 2008-ban került sor. Az OTrT törvény 29. §-a úgy rendelkezik, hogy a terv felülvizsgálatát legalább 5 évente el kell végezni. Ennek megfelelően a törvény soron következő módosítása 2013-ban megtörtént: az Országgyűlés a módosító javaslatot 2013. december 9-én elfogadta, a törvény 2014. január 1-jén hatályba lépett.

- A **Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Területrendezési Tervének** elfogadásáról és a **Balaton Területrendezési Szabályzat** megállapításáról szóló 2000. évi CXII. törvény.

A törvény alapvetően a kiemelt üdülőkörzet magasabb szintű védettségét hivatott garantálni, tekintettel a beépítésekre vonatkozó hagyományosan nagy nyomásra a térségben. A törvény kiemelt célja a táji, építészeti és természeti értékek megőrzésére vonatkozó kötelezően betartandó szabályok meghatározása. A Nyugat – Dunántúl megyei közül Zala megye területét érinti.

- A **területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény.**

Átfogó módon rendezi a fejlesztés és a rendezés keretszabályait. Vonatkozási területe elsődlegesen a megyék, a kiemelt térségek (Balaton és Budapest agglomerációja) és a térségi társulások. A jogszabály elsődlegesen fogalmi meghatározásokat, eljárásrendi és hatásköri kérdéseket rendez.

- **A területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet**, amint a címéből is látszik elsősorban a tervezés folyamatát és tartalmát szabályozza.

A megyei területfejlesztési koncepciók, illetve területrendezési tervek a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló jogszabályok alapján az utóbbi években készültek el, illetve a rendezési tervek felülvizsgálatára került sor. Jelenleg ugyanakkor várhatóan minden megye területrendezési tervének felülvizsgálatára sor kerül, körülbelül egy, vagy két éven belül, tekintettel a területrendezés törvényi szabályozásának átfogó felülvizsgálatára. Ez a felülvizsgálati folyamat igen jó alkalmat kínál jelen projekt eredményeinek gyakorlati hasznosítására is.

A szóban forgó **átfogó országos felülvizsgálat a „Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről”** szóló **törvénytervezet**, amely jelenleg egyeztetés alatt áll és elfogadása 2018-ban várható.

Az előterjesztés a területrendezés korszakváltó megújítására vonatkozik, azaz az országos, valamint a Budapesti Agglomeráció és a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területrendezési terveinek új tervezési rendszerben, egy időben történő felülvizsgálatát és elfogadását célozza meg, egyúttal hatályon kívül helyezve fentebb említett, vonatkozó törvényeket.

Említett területrendezési tervek felülvizsgálatát az a tény indokolja, hogy a nem egyidejűleg elfogadott területrendezési tervek közt fennálló ellentmondások jogbizonytalanságot eredményeznek, továbbá a hatályos tervek a technikai fejlődésre, az ágazati szabályok módosulására, az ágazati lehatárolások pontosodására is tekintettel elavult és a településrendezési tervekkel nem kompatibilis DTA-50 alaptérképeket alkalmaznak. Az előterjesztés óriási vívmánya a különböző tervezési szinteken is egységes, a települési önkormányzatok által használt, nagyítható, az ingatlan-nyilvántartási térképet alaptérképként használó tervlapok rendszere, melyek immár teljesen átjárhatóvá teszik a terület- és településrendezés rendszerét, hozzájárulnak a területrendezési tervek hatékony érvényesüléséhez és alapvetően megkönnyítik a jogalkalmazást.

A felülvizsgálat során két fontos szempont érvényesítésére kiemelt figyelmet fordított az előkészítő:

- a tervezetben a jelenleg meglévő védelmi szintek nem csökkennek, illetve az a szerzett jogokat nem csorbítja;
- sőt további fejlesztési lehetőségek előtt nyitja meg az utat, azaz **fejlesztési szemléletű**.

Ennek eredményeképpen a hatékony forrásfelhasználás egyik alappilléreként a jövőben a fejlesztési elképzelések és azok területi vetülete egy időben, egymásra épülve tervezhető.

- Az **Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptiót (OFTK)** 2013 decemberében fogadta el az Országgyűlés, a dokumentum új nemzeti stratégiai irányokat mutat a 2014–2020-as európai uniós költségvetési és tervezési időszakra, és a tisztán hazai eszközű fejlesztésekre egyaránt.

Az OFTK azt a célt szolgálja, hogy az ország fejlesztéspolitikája, a területi tervezés, és az ebből eredő szabályozás összefüggő, egységes rendszert alkosson, egységes fellépéssel, hathatós és következetes intézkedésekkel járuljon hozzá az ország dinamikus fejlődéséhez, növekedési pályára állításához, a területi egyenlőtlenségek csökkentése, és egy területileg is kiegyensúlyozottabb fejlődés elérése érdekében

- A tervezési dokumentumokhoz kapcsolódóan kell szót ejteni a **Terület- és Településfejlesztési Operatív Programról (TOP)**, amely a 2014–2020 közötti időszakban mintegy 1185,7 Mrd Ft fejlesztési forrással⁵ járul hozzá az ország európai szinten felzárkózást igénylő területének – az ún. kevésbé fejlett régiók

⁵ Hazai társfinanszírozással együtt, 310,1 Ft/€ árfolyamon.

célterület, Budapestet és Pest megyét kivéve valamennyi megye – fejlesztéséhez. A TOP ilyen módon 18 megye és 22 megyei jogú város fejlődését támogatja.

A TOP küldetése, hogy keretet biztosítson a területileg decentralizált fejlesztések tervezéséhez és megvalósításához.

Az operatív program fejlesztéspolitikai céljai és azokhoz kapcsolódó fejlesztési irányai a következők:

(1) Gazdaságélénkítéshez és foglalkoztatási szint növeléséhez szükséges helyi feltételek biztosítása:

1. Vállalkozásbarát, népességmegtartó településfejlesztés.

(2) Vállalkozásbarát és népességmegtartó település-, kiemelten városfejlesztés, az életminőség és társadalmi összetartozás javításához szükséges helyi feltételek biztosítása

1. Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken,

2. A helyi közösségi szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése,

3. Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, foglalkoztatás-ösztönzés és társadalmi együttműködés,

4. Városi közösségek erősítése a közösségi és kulturális szolgáltatások minőségének javításával.

2.3 A határon átnyúló kapcsolódások

Áttekintve a két tagállam tervezési és szabályozási rendszerét a következő lényeges határon átnyúló relevanciával bíró megállapítások tehetők:

- A sok tekintetben **szilárd** – illetve egyfajta természetes, több évtizedes „evolúció” során fejlődő – **osztrák rendszerrel szemben Magyarországon egy folyamatosan módosuló területfejlesztési rendszer**ről beszélhetünk. A többi visegrádi országgal is összevetve Magyarországon a területfejlesztés központi irányítása igen gyakori átalakításon ment keresztül. A központi igazgatás először csak a négyévenkénti választásokat követően az aktuális kormányzati struktúrákhoz igazodva alakult át, először 1998-ban, majd egyre sűrűbben - átlagosan hathavonta(!) - helyezték át a szakterületet. A 2010-es kormányváltás után a szakterület immár két tárca: a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium és a Nemzetgazdasági Minisztérium között oszlott meg. A területfejlesztés

igazgatásától teljesen elkülönülten alakult ki a strukturális és kohéziós alapok hazai felhasználását irányító központi kormányzati szervezet.

- Ausztriát a **decentralizált** fejlesztési, tervezési **rendszer** jellemzi, mely által még egyes tartományok között is jelentős eltérések tapasztalhatók; szemben az erősen **centralizált magyar rendszerrel**. A két tagállam között mindig is meglévő, eltérő kompetencia-szintek problémáját a NUTS-II szinten működő magyarországi regionális fejlesztési ügynökségek 2015. év végi megszüntetése csak tovább mélyítette; hiszen a tartománnyal hasonló NUTS szinten álló, esetlegesen hasonló kompetenciájú szakfeladatokkal rendelkező partnerszervezet bevonása még nehezebbé vált.
- A magyar jogszabályi környezet tárgyalja **egyes területfejlesztési programok határon átnyúló viszonyrendszerét**⁶:
 - o A határ menti megyék területrendezési tervét a kidolgozásért felelős szerv véleményezésre megküldi a szomszédos országok megyének megfelelő közigazgatási egységei részére.
 - o A szomszédos országok területrendezésért felelős szerveivel történő egyeztetés a területrendezési terv - a szomszédos országokkal történő együttműködés szempontjából fontos részeit tartalmazó - angol nyelvű kivonatának megküldésével történik.
 - o A területrendezési tervek esetében a szomszédos országokkal történő egyeztetés, az előkészítő fázist követően a tervezési programot bemutató dokumentumból készített kivonattal is kezdeményezhető.
 - o A határ menti térségre készülő közös területrendezési tanulmányterv egyeztetésére az érintett térségnek megfelelő területrendezési terv egyeztetésére vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

3. Szakpolitikai célok és irányok Ausztriában (kiemelten Burgenlandban és Alsó-Ausztriában) és Magyarországon – a helyi szint kompetenciái a gyakorlatban

Az előző fejezetben ismertetésre került tartományi és nemzeti szintű keretfeltételek áttekintését követően érdemes mélyebb fókuszot vetni a helyi szintre, hiszen a szakpolitikai célok konkrét megvalósulása nagymértékben függ a szabályozói környezet helyi „kimeneteitől”.

⁶ A területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet.

3.1. Ausztria (Burgenland és Alsó-Ausztria)

A „helyi szintű területi tervezés“ Ausztriában az önkormányzatok saját hatáskörébe tartozik. Jogilag kötelező eszközként a **területhasznosítási terv** és a **helyi fejlesztési stratégia** áll rendelkezésre. A helyi fejlesztési stratégiában az önkormányzat 10 évre szóló jövőképet vázol fel. A területhasznosítási terv egy adott ingatlan hasznosítási lehetőségeit helyrajzszám-pontosságú lehatárolással rögzíti. Az önkormányzat megbíz egy tervezőirodát a területhasznosítási terv módosításával és egy fejlesztési stratégia kidolgozásával, majd képviselőtestületi ülésen dönt a módosításról és kezdeményezi annak felülvizsgálatát a tartományi kormányzatnál mint felügyeleti hatóságnál.

A jogi alapot Alsó-Ausztriában a területrendezésről szóló, 2014-ben elfogadott törvény szolgáltatja, míg Burgenlandban szintén a hasonló tervezési törvény határozza meg a folyamatokat.

Külön szabályozás vonatkozik a **beépítési tervezésre**, mely a beépítés módozatait szabályozza (távolságok, nyílt-zárt beépítés, beépítés magassága, stb.).

Az építető a tervek bemutatásával egyidejűleg kérelmezi az építési beruházás engedélyeztetését. Az engedélyezéshez az építési beruházás tervének összhangban kell lennie a beépítési tervezés normáival, a területhasznosítási terv hasznosítási lehetőségeivel, az építési szabályzattal és a műszaki építési rendelkezésekkel. Az **elsőfokú építési hatóság önkormányzati szinten** működik. Az önkormányzat illetékes az építési engedélyek, építésügyi hatósági kérelmek és bontási engedélyek kérdésében⁷.

Az alsó-ausztriai szabályozástól eltérően a burgenlandi építési szabályzat nem területrendezési törvényben, hanem az 1997-ben elfogadott **Burgenlandi építési törvényben** került szabályozásra. Az építési beruházás terve azonban itt sem lehet ellentétes a területhasznosítási terv szándékával vagy a tűzvédelmi, mechanikai szilárdsági és stabilitási, stb. normákkal⁸ (Válogatás, 1997. évi Burgenlandi építési törvény, 3.§).

⁷Az ügymenetek részletesebb leírását Alsó-Ausztria példáján ld: www.noe.gv.at/noe/Bauen-Neubau/Bauordnung_2014.html

⁸ Burgenlandi építési törvény 1997.; 3.§.

3.2. Magyarország; Helyi szintű területi tervezés

A magyarországi települési önkormányzatoknak a magyar szabályozás alapján rendelkezniük kell **településfejlesztési koncepcióval, integrált településfejlesztési stratégiával és településrendezési eszközökkel**⁹.

A településrendezés feladata, hogy a település területének, telkeinek felhasználására és az építés helyi rendjére vonatkozó szabályok kialakításával:

- meghatározza a település összehangolt, rendezett fejlődésének térbeli-fizikai kereteit,
- a település adottságait és lehetőségeit hatékonyan kihasználva elősegítse annak működőképességét a környezeti ártalmak legkisebbre való csökkentése mellett,
- biztosítsa a település működéséhez szükséges infrastruktúra-hálózatot, valamint
- biztosítsa a település, településrészek megőrzésre érdemes jellegzetes, értékes szerkezetének, beépítésének, építészeti, természeti és tájképi arculatának védelmét.

Fenti feladatok elvégzéséhez a településrendezés eszközei a következők:

-A **településszerkezeti terv**, amelyet a településfejlesztési koncepció alapján a települési önkormányzat képviselő-testülete dolgoztat ki és állapít meg.

A településszerkezeti terv meghatározza a település alakításának, védelmének lehetőségeit és fejlesztési irányait, ennek megfelelően az egyes terülrészek felhasználási módját, a település működéséhez szükséges műszaki infrastruktúra elemeinek a település szerkezetét meghatározó térbeli kialakítását és elrendezését, az országos és térségi érdek, a szomszédos vagy a más módon érdekelt többi település alapvető jogainak és rendezési terveinek figyelembevételével a környezet állapotának javítása vagy legalább szinten tartása mellett.

- A **helyi építési szabályzat**, amelyet a településszerkezeti terv alapján a települési önkormányzat képviselő-testülete dolgoztat ki és állapít meg.

Fontos új szabályozói elemként jelent meg továbbá Magyarországon a **TAK – a Települési Arculati Kézikönyv** –, amelynek elkészítésére 2017. december 31-ig

⁹ A terület alapvető szabályozását A településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet adja meg. További irányadó jogszabályok:
Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény;
Az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997. (XII.20.) Korm. rendelet;
Az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény;
A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Területrendezési Tervének elfogadásáról és a Balatoni Területrendezési Szabályzat megállapításáról szóló 2000. évi CXII. törvény;
A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény.

bezárólag valamennyi helyi önkormányzat kötelezett, és amelynek részeként, illetve ahhoz kapcsolódóan településképi rendeletet is szükséges alkotni.

4. Intézményi struktúra, stakeholder elemzés

4.1 Ausztriában (kiemelten Burgenlandban és Alsó-Ausztriában)

A tématerület jellegéből adódóan a területfejlesztés/rendezés stakeholderi köre Ausztriában egy viszonylag véges számú szervezeti kört jelent, amelynek feladatait a fentebb ismertetett törvényi háttér részletezi. Jellemző vonása ennek a rendszernek, hogy az **országos (Bund) – tartományi (Land) – helyi (Gemeinde) szintek** egyfajta **egyensúlyára**, a köztük lévő szabályozott „munkamegosztásra” épít, amely több évtizedes organikus fejlődés eredményeképpen jött létre, s amely még napjainkban is változik – igazodva a felmerülő (területfejlesztési) igényekhez.

A rendszer fontos jellemzője a keretrendszerek megléte melletti viszonylag magas szabadságfok – amelynek köszönhetően számos konkrét kérdés, ügy kezelésében az egyes tartományok között is számos eltérést tapasztalhatunk; ld. Burgenland és Alsó-Ausztria között meglévő, fentiekben részletezett eltérő vonásokat.

Ennek alapján a következő főbb stakeholderek sorolhatók fel Ausztriában:

- **Települések (Gemeinden)**
 - o Alsó-Ausztria: 573. (Ez a szám az 1970-es közigazgatási reform során alakult ki, azóta csak kisebb mértékű változások voltak.) Ebből 76 városi rangú; 327 település pedig „Marktgemeinden”¹⁰.
 - o Burgenland: 173. Ebből 13 városi rangú, 67 település pedig „Marktgemeinden”¹¹.
- **„Járások” (Bezirke¹²) és „járási jogú települések” („Statuterstädte”)**
 - o Alsó-Ausztria 20 „járásra” és négy „járási jogú településre” (St. Pölten – egyben tartomány székhely –, Krems an der Donau, Waidhofen an der Ybbs, Wiener Neustadt) tagozódik.
 - o Burgenland 7 „járásra” és kettő „járási jogú településre” (Eisenstadt – egyben tartomány székhely –, és Rust) tagozódik.
- **Tartományok (Länder):** Ausztria kilenc tartománya közül Magyarországgal közvetlenül csak Burgenland határos; míg az osztrák-magyar Interreg programban Burgenland mellett érintett Bécs teljes, és Alsó-Ausztria és Stájerország területének egy része.

Fenti közigazgatási tagozódáson túl meg kell említeni azokat a (területfejlesztési) egységeket is, amelyek a fenti két tartományban működnek, és amelyek hasonló karakterisztikájuk révén számos fejlesztési beavatkozás keretét biztosítják. Ilyenek Alsó-Ausztriában:

- Waldviertel;
- Weinviertel;
- Mostviertel;

¹⁰ Az elnevezésben még meglévő különbség a „Marktgemeinden”, „Stadtgemeinden” és „Gemeinden” között jogi értelemben gyakorlatilag már nem érzékelhető.

¹¹ Ld. még jelen szakmai anyag 3. sz. ábráját.

¹² Ennek magyarra fordítása olykor „kerület” néven történik – mely szó szerint véve helyes fordítás, ugyanakkor tartalmilag kevésbé helyes, ugyanis a „Bezirk” ténylegesen itt nem a magyar nyelvben elterjedt „városon belüli egységet - kerületet” jelöli, hanem sokkal inkább a magyar nevezéktan szerinti járást.

- Industrieviiertel

Fenti „negyedek” még Alsó-Ausztria Monarchia idejében meglévő négy közigazgatási egységére („Kreisen”) vezethetők vissza; napjainkban politikai/igazgatási jelentőségük már nincsen, ugyanakkor a természetföldrajzi viszonyokra nagy vonalakban reflektál ez a fajta felosztás.

Míg Burgenland hasonló egységei:

- Észak-Burgenland;
- Közép-Burgenland;
- Dél-Burgenland.

4.2 Nyugat-Dunántúlon

Hasonló struktúra mentén tárgyalva a magyar oldali stakeholdereket, értelemszerűen itt is a **települések** képezik a stakeholderi szint alapját – amelyből a Nyugat-Dunántúlt alkotó három megyében (Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala megye) mindösszesen **665** található.

A **három** említett **megye** közül kettő rendelkezik közvetlen határral Ausztriával (Burgenlanddal), míg Zala megyének Szlovéniával és Horvátországgal; Győr-Moson-Sopron megyének pedig Ausztria mellett Szlovákiával van közvetlen határa. A határon átnyúló együttműködésben történő szerepvállalás így értelemszerűen más-más hangsúllyal ugyan, de mindhárom megye számára létszükséglet:

Az Ausztriával és Szlovákiával, valamint Vas, Veszprém és Komárom-Esztergom megyékkel határos **Győr-Moson-Sopron megye** helyzete sajátos, mivel fejlődése – földrajzi adottságaira tekintettel – elválaszthatatlan a határai túloldalán található szereplőkkel történő együttműködéstől. Ennek oka egyrészt abban keresendő, hogy a megye térszerkezeti szempontból meghatározó települései – Győr, Mosonmagyaróvár, Sopron – határtérségben fekszenek, vonzáskörzetük csonka (Soproné extrém mértékben az), ezért fejlődésük alapvető feltétele a területi potenciál kihasználását lehetővé tevő funkcionális vonzáskörzetek rehabilitációja. Másrészt a megye Közép-Európa legdinamikusabban fejlődő várostérségéhez (CENTROPE) tartozik, amelynek meghatározó szereplői (Bécs és Pozsony) közvetlenül is hatással vannak mindazon területileg értelmezhető folyamatokra, melyek a megye további sorsát befolyásolják. Meg kell továbbá említeni, hogy közlekedés-földrajzi és városhálózati adottságai miatt a megye erősen kötődik a határ túloldalán található pólusvárosokhoz, azok térszervező hatásai a megye jelentős részén érezhetők, ez több határhoz közeli településen agglomerációs hatásokkal is kiegészül.

Az Ausztriával és Szlovéniával határos **Vas megye** számára a burgenlandi (és távolabb tekintve stájer, alsó-osztrák) együttműködés a Vasfüggöny leomlása óta (újra) evidencia. Annál is inkább mivel Burgenland Vas megyével határos területe tipikusan „városhiányos” terület, amelynek természetes központja tulajdonképpen Szombathely¹³. A megye a Centrope együttműködés peremterületén helyezkedik el, amelyhez való erősebb kapcsolódás irányába mutat a 2016-ban átadott M86-os – és tervezés alatt lévő, S31-es gyorsforgalmi

¹³ Mely település lakossága Burgenland teljes lakosságának ca. 27%.

út irányába kapcsolatot teremtő M87-es – út átadása, mely jelentősen csökkentette a Győr-(Budapest/Pozsony) elérhetőségeket, egyben növelte a teljes régió észak-déli átjárhatóságát.

Zala megye számára – bár közvetlen határral Ausztriával nem rendelkezik – éppúgy evidencia a határon átnyúló együttműködésben rejlő potenciál kiaknázása. Egyrészt értelemszerűen a szlovén és horvát reláció vonatkozásában, másrészt oly módon is, hogy a megye Balaton-partja és fürdőhelyei révén a külföldi – így osztrák – turistáknak is kiemelt célpontja.

Fentiek szoros és tartalmas határon átnyúló együttműködésre predestinálja a megyei szereplőket.

A NUTS-III szintet jelentő megyék és az országos szint (NUTS-I) közötti egység hiánya hagyományos problémája a magyar közigazgatásnak, amelyre 1998-ban 7 **statisztikai-tervezési régió** létrehozásával reagáltak. Ezek a statisztikai régiók – a Budapestet és az azt határoló Pest megyét magába foglaló központi régió kivételével – mindenkor három megyéből állnak. Mint neve is mutatja, ez az egység mindenkor tervezési-statisztikai, és nem közigazgatási szerepet töltött be; ezt az irányt a NUTS-II szinten működő magyarországi regionális fejlesztési ügynökségek 2015. év végi megszüntetése csak tovább mélyítette.

A regionális fejlesztési ügynökségek megszüntetésével két tendencia erősödött fel – egyrészt a centralizáció, másrészt pedig a megyei önkormányzati feladatkör bővítése területfejlesztési feladatokkal. Így a megye felelős a területi monitoringrendszer működtetéséért, amennyiben

„a megyei területi folyamatok alakulásának, a megyei területfejlesztési koncepció és program megvalósulása és hasznosulása, valamint a megyei területrendezési terv érvényesülésének elősegítése érdekében a megyei önkormányzat

- a) elemzi és értékeli a megyei szintű területi monitoring rendszer működését,
- b) elemzi és véleményezi a megyei éves elemző értékelési jelentést,
- c) elemzi és véleményezi a megyei területi folyamatok alakulását bemutató több éves jelentést,
- d) évente tájékoztatást ad a területfejlesztés stratégiai tervezéséért, valamint a területfejlesztésért felelős miniszter, valamint a területileg érintett kiemelt térségi fejlesztési tanács részére a megyei területi monitoring rendszer működéséről és a megyei értékelési jelentésekről a tárgyévet követő március 31-ig,
- e) elvégzi a megyei területfejlesztési koncepció felülvizsgálatát, valamint a felülvizsgálat alapján a koncepció módosítását,
- f) elvégzi a megyei területfejlesztési program előzetes, közbülső és utólagos értékelését, valamint az előzetes és közbülső értékelés alapján a felülvizsgálatát,
- g) elvégzi a megyei területrendezési terv érvényesítésének értékelését és erről évente tájékoztatást ad a területrendezésért felelős miniszter részére a tárgyévet követő március 31-ig.¹⁴”

4.3 Határon átnyúló kapcsolódások

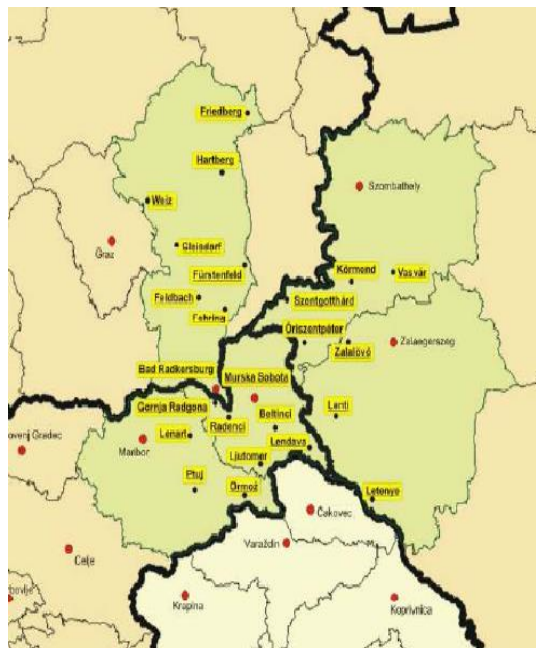
Az egyes, fentiekben részletezett stakeholderek közötti együttműködés a határtérségben intézményesült formában nem létezik; számos olyan kezdeményezés

¹⁴ 37/2010. (II. 26.) Korm. rendelet a területi monitoring rendszerről.

volt már, amely ugyanakkor – legalábbis egyes (rész)területeken – egyfajta keretrendszerként funkcionál(t):

- Fontos határon átnyúló kapcsolódást jelentett működése alatt a **MORKF** – Magyar–Osztrák Regionális Koordinációs Fórum –, amely magyar oldalról a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, míg osztrák oldalról a Szövetségi Kancellária (Bundeskanzleramt) elnökletével működött 2004-től kezdődően, elősegítendő a nyugat-magyarországi és a kelet-ausztriai térség fenntartható fejlesztését, a regionális szinteken túlmutató magyar és osztrák koncepciók összehangolását, a helyi kezdeményezések megvalósításának elősegítését.
- Hasonló – ad-hoc – fórumként működtek a bécsi magyar nagykövetség szervezésében megvalósított polgármesteri fórumok, ahol a határtérség polgármesterei tájékozódhattak az osztrák-magyar együttműködés aktuális tématerületeiről, kiemelten a fejlesztési elképzelések vonatkozásában.
- Projektszintű együttműködést jelent(ett) a „**City cooperation**” címmel futó osztrák-magyar-szlovén városhálózati együttműködés a térségben. A szerveződés az Európai Területi Társulás cím megszerzését is fontolóra vette, ugyanakkor ennek megalapítását illetően nem volt egyetértés a tagok között, illetve a burgenlandi települések kimaradása az együttműködésből jelentős hiányossága ennek az együttműködési hálónak:

6. ábra – A City cooperation együttműködési hálózat (kis)városai

Forrás: <https://eqtc.kormany.hu/morkf-ules-2012-11-07-kormend>

- A fentebbiekben említett „**Centrope**” együttműködés szintén lefedte a célterület északi részét – kiegészülve Pozsony és Brno térségével –, amelynek soros elnöki tisztét a magyar Külgazdasági és Külügyminisztérium támogatásával 2017-ben Győr-Moson-Sopron megye töltötte be.
- Szükséges e pontban annak kiemelése is, hogy az osztrák-magyar határtérség, illetve annak stakeholderei két nagyobb **makrorégió**nak is részét képezik. Egyrészt ilyen a már részint említett közép-európai térség, amelyhez

kapcsolódó transznacionális operatív program a **Central Europe OP**. Másrészt pedig az önálló makroregionális stratégiával is rendelkező **Duna OP** aktivitásaiba szintén be tudnak kapcsolódni a térség szereplői – mint ahogy az számos esetben meg is történt, illetve történik –, hiszen a Duna erős összekötő kapcsolatot jelent a térségben.

5. Hazai és nemzetközi best practice-ek és területfejlesztési beavatkozások értékelése

A következőkben olyan best practice jellegű területfejlesztési beavatkozások kerülnek bemutatásra, melyek nem minden esetben a jelenleg tárgyalt határtérség akciói, ugyanakkor áttekintésük révén előremutató példák ismerhetők meg.

Határon átnyúló CLLD¹⁵

A CLLD eszköz alkalmazhatónak bizonyult határon átnyúló összefüggésben az osztrák – olasz határtérségben, ahol a **HEurOpen** mozaikszó a közös, osztrák–olasz CLLD térséget jelöli, mely a következő LEADER akciócsoportokat foglalja magában:

- Hermagor Leader Akciócsoport,
- Euroleader Leader Akciócsoport
- és a pontebbi székhelyű Open Leader.

Fenti partnerség a közösen kidolgozott, határon átnyúló fejlesztési stratégia mentén közös projekteket valósít meg.

A kezdeményezés pénzügyi háttérét az Interreg V-A Olaszország – Ausztria Program 4. prioritása biztosítja, 13.126.919 eurós ERFA kerettel.

A projektek kiválasztására egy közös testületet hoztak létre: Hermagor esetében a LEADER menedzsment látja el a CLLD feladatokat is, külön működési forrás nélkül (az olasz fél esetében viszont van működési finanszírozás az Interreg programból). A testület évente négy ülést tart, a három régióból öt-öt fővel képviseltetve.

Ez a testület, illetve maga a **CLLD gyakorlatilag ernyőprojektként, ernyőszervezetként funkcionál az 50.000 EUR alatti kisprojektek esetében (minden számla, pénzügyi mozgás rajtuk keresztül bonyolódik le)**. A pályázatok egy általuk készített – eredetileg kétnyelvű – adatlapon keresztül érkeznek be, ezek elbírálását maguk végzik. Mivel már az első felhívási körben megjelentek a nyelvi nehézségek, egyes esetekben eltekintettek a két nyelven történő benyújtástól. A kisprojektek esetében a támogatási intenzitás 85%.

Az 50.000 és 200.000 EUR közötti közepes pályázatok a coheMON nevű monitoring rendszeren keresztül, közvetlenül a 4. tengelyre kerülnek benyújtásra. Ezen pályázatok esetében a CLLD szervezet egyfajta tanácsadó, támogató testületként funkcionál, előzetesen értékeli és segíti az eredményes pályázást.

A működés eddigi tapasztalatai alapján a legfőbb problémát a nyelvi nehézségek, valamint a különböző jogkörök tisztázatlansága, illetve nem ismerete okozta (az osztrák oldali FLC Klagenfurtban, a Technikai Titkárság Bolzanóban található). A kezdeti nehézségek ellenére a CLLD-t működtető szervezet eredményesnek értékeli a kezdeményezést, és bízik a sikeres projekt-lebonyolításban.

¹⁵ CLLD: „Community-Led Local Development” / Közösségvezérelt helyi fejlesztések

A területfejlesztési beavatkozás értékelése az osztrák-magyar határtérségre fókuszálva:

A határon átnyúló CLLD az osztrák-olasz határtérség esetén képes kezelni – ernyőprojekt formájában – a kisméretű projekteket („kisprojekt alap” problematikája); míg a közepes méretű projektek esetén egyfajta tanácsadó, projektgeneráló szerepe van. A módszer ezen előnye mellett hátrányt jelent az FLC¹⁶-k felé történő elszámolásban rejlő kockázat – tudniillik a kisprojekteket, mint ernyőprojekt alatti tevékenységek kerülnek elszámolásra.

Elővárosi vasútfejlesztés területfejlesztési fókusszal

Az **Ebreichsdorf** (Niederösterreich) térségében megvalósuló „Smart city Ebreichsdorf - Ned deppert!” projekt jó példa egy **nagymértékű infrastrukturális beruházás és a közösségi bevonás / helyi szintű (hatás)tervezés kombinációjára**. A tervezett nagymértékű vasúti fejlesztésre az érintett település proaktív módon reagált: azt a településrészek együttes távlatos fejlesztési elképzelései közé illesztette. Az itt alkalmazott közösségi tervezési eszközök, kommunikációs módszerek az itt élők bevonását, a tervezés aktív alakításába való beavatkozást célozták meg – meglehetősen sikeresen. A tervezési projektben résztvevő intézmények olyan módszertani elveket alkalmaztak itt a gyakorlatban, amelyek példaértékűek lehetnek a hasonló fejlesztések megalapozása során.

A területfejlesztési beavatkozás értékelése az osztrák-magyar határtérségre fókuszálva:

A nagyméretű infrastrukturális beruházás, és a helyi szintű tervezés és érdekérvényesítés mintaadó projektje, összességében egyedülálló tervezési metódus figyelhető meg ebben az esetben – ráadásul mindössze pár kilométernyire a magyar határtól. Fontos lenne, hogy az itt felhalmozott tapasztalatok alapján elkészüljön egy módszertani útmutató, mely a határ mindkét oldalán alkalmazható lenne, mint ajánlások, a fejlesztésben résztvevők és az azzal érintettek számára is.

Kisléptékű, de nagy hatású fejlesztési projektek támogatása

A **helyi gazdaságfejlesztést célzó szemléletformáló programsorozat – „Szelíd térségfejlesztési modellek a gyakorlatban”** –, amely a Tokaj-Hegyalja történelmi borvidéken és a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben működő helyi szervezetek fejlesztéseit támogatta Magyarországon a **Nemzeti Fejlesztési Minisztérium** szakmai támogatásával, nemzeti forrásból kerül évről-évre megvalósításra¹⁷. Nem elsősorban a már két ízben is lezajlott program fejlesztési céljai, hanem elsősorban a program módszertana és kialakításának folyamata az, ami rendkívül jól hasznosítható bármely (határ)térségben.

A programsorozat célja elsősorban az volt, hogy innovatív módon megvalósult, illetve folyamatban lévő helyi fejlesztési modelleket ismerjenek meg a két kiemelt térségben élők, fejlesztve ezzel a területen és térségen belüli együttműködési kultúrát, elősegítve a hálózatos együttműködés kialakulását. A fejlesztési támogatás célja egyrészt –

¹⁶ First Level Contorl – Első Szintű Ellenőrzés.

¹⁷ http://www.hermanottointezet.hu/sites/default/files/szelid_tersegfejlesztési_modellek_felhivas.pdf

komplex térségfejlesztést célzó szemléletformáláson keresztül – konkrét projektötletek kidolgozásával segíteni elő a helyi szervezeteket, másrészt kidolgozott mintaprojektek megvalósításának elősegítése kisléptékű fejlesztések támogatásával.

A programsorozat egy „A”, és egy arra épülő „B” komponenset tartalmaz.

"A" komponens: Motivációs szeminárium

A kiválasztott szervezetek képviselői motivációs szemináriumon vesznek részt, amely során a jelentkezési lapként beadott elektronikus űrlapjukon röviden ismertették, a projektötlet megvalósításához szükséges gyakorlati ismereteket sajátíthatnak el, amelynek segítségével részletesen is kidolgozhatják projektötletüket.

A motivációs szeminárium lezárásaként projektmentor segítségével egyéni és/vagy kiscsoportos konzultáció keretében – a résztvevők projektötleteiből részletes mintaprojekt kidolgozására és benyújtására kerül sor. A mintaprojekt benyújthatóságának előfeltétele a motivációs szemináriumra való kiválasztás és az azon való 100%-os részvétel.

Az „A” komponens végén, a mintaprojektek „B” komponensre való kiválasztását megelőzően előzetes helyszíni monitoring látogatásra kerül sor. Az előzetes monitoring látogatás célja a projekt aktuális állapotának helyszíni vizsgálata.

"B" komponens: Mintaprojektek végrehajtása

A motivációs szemináriumokon részt vett szervezetek által kidolgozott projektötletek közül kiválasztott mintaprojektek megvalósításának támogatása.

A területfejlesztési beavatkozás értékelése az osztrák-magyar határtérségre fókuszálva:

A beavatkozás jó példa a projektfejlesztés támogatására, beleértve a szervezetek kapacitásépítését is – melynek olyan (téma)területeken különösen fontos szerepe lehet, ahol maga a potenciális kedvezményezett kör is hiányzik.

6. Stratégiai együttműködési irányok

6.1 Határon átnyúló stratégiai célok és irányok

A fentebb részletekbe menően ismertetett eltérő közigazgatási, szervezeti, fejlesztési rendszerek mellett is beazonosíthatók olyan **releváns stratégiai tématerületek**, amelyek közös feldolgozása feltétlen hozzáadott értékkel bírhat a **határon átnyúló térben**.

- Ilyen pl. a **(nagy)város és környéke problematikája** – amely Magyarország esetén is hosszú idő óta neuralgikus pont, amelyet a TOP korábbiakban ismertetett tagolása (ti. megyei és megyei jogú városi „keretek”) sem tudott kezelni; s amely Bécs, mint főváros, egyben tartomány és környéke (Alsó-Ausztria, mint tartomány, s annak Béccsel határos helységei, mint települések) esetén is egészen sajátos módon jelentkezik.
- Ehhez hasonló kapcsolódó téma az **urbanizációs ciklusok** – szuburbanizáció, dezurbanizáció, reurbanizáció – jelentkezése a **határon átnyúló térben**, figyelemmel arra, hogy az osztrák-magyar határtérség északi része erősen urbanizált terület, ideértve az egyébként

az osztrák-magyar program célterületén kívül fekvő **Pozsony** is, amely ugyanakkor jelentős hatást fejt ki mind a magyar, mind az osztrák oldal irányába.

- Utóbbi tématerület sajátos vetületét jelenti a **hármashatárok (AT-SK-HU; AT-SI-HU) fejlődésének trendjei**, mely a célterület északi, Pozsony közeli térségében erősen a (szub)urbanizáció által meghatározott határon átnyúló folyamatok által jellemzett. Ennek mintegy ellenpólusaként az osztrák-szlovén-magyar hármashatár térsége egy tipikusan rurális, kisvárosias térség (ld. még a már tárgyalt „City cooperation” együttműködést), számos védett természeti területtel a határ mindhárom oldalán. A közös területfejlesztési/tervezési beavatkozásoknak ugyanakkor más-más fókusszal, de mindkét térségben erős létjogosultsága van.
- Értelemszerűen közös tématerületet jelent a fentebb részletezett tervezési folyamatok és azok egyes hatásainak egyeztetése; beleértve ebbe az egyes tartományokban, illetve a két tagállamban rendelkezésre álló **tervezési „alapadatok” egyeztetését**, másik fél számára történő rendelkezésre állásának biztosítását.

6.2 Szakterületfüggő ajánlások

- A magyarországi területrendezési szabályozás és tervek átfogó felülvizsgálata jelenleg folyamatban van. Ennek keretében a megyei területrendezési tervek átfogó felülvizsgálatára is sor fog kerülni a közeljövőben (2018-2019 években). Ez kiváló alkalmat teremt jelen projekt eredményeinek hasznosítására, a határon átnyúló kérdésköröknek új szempontú megközelítésével. Mindenképpen fontos lenne egy ajánlott szempontrendszer és eljárásrend megfogalmazására, melyet az érintett megyék jól hasznosíthatnának a közelgő felülvizsgálat során.
- A közlekedési kapcsolatok fejlesztése mindenkor erős súlypontja az osztrák-magyar határtérség – sőt, a tágabb, Centrope térségének is, ld. INAT¹⁸ - fejlesztésének/fejlődésének. Az egyes beavatkozások területfejlesztési (elő) értékelése, adott esetben a „best practice”-ek között is kiemelt közösségi alapú tervezés szempontjainak beemelése révén mindenképp ajánlásként fogalmazható meg¹⁹.
- A tervezési folyamatok „társadalmasítása”, a helyi/regionális igények felmérése, és az azokra alapozott megoldások kidolgozása, tulajdonképpen a közös határon átnyúló tervezés (és konfliktuskezelés) intézményesített formáját szükséges lenne kialakítani. (Ld. ennek fentebb tárgyalt előzményeit – MORKF, stb.)

¹⁸ Infrastructure Needs Assessment Tool – Centrope stratégiai dokumentum (<https://www.wien.gv.at/stadtentwicklung/studien/pdf/b008393aa.pdf>).

¹⁹ Annál is inkább, mivel jelen támogatási periódus is egyfajta értékelést követel meg a közlekedésfejlesztési célú infrastrukturális projektektől – ti. a TEN-T hálózat és az ERRAM tool révén meghatározott másod- és harmadrangú városi csomópontok közötti kapcsolódás vonatkozásában.

- Részint kapcsolódva előző ponthoz – utalva a korábban tárgyalt CLLD-metódusra és „szelíd térségfejlesztési” példára is - rendkívül hasznos lenne olyan kisléptékű fejlesztések kidolgozását és megvalósítását támogatni, melyek a határon átnyúló gazdasági – társadalmi kapcsolatokat elmélyítik és fejlesztik, egyben lokális szinten is láthatóvá teszik („people-to-people” beavatkozások).